

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)
«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

**Η Διερεύνηση της Εξέλιξης της Βαμβακοκαλλιέργειας
σε Μονοκαλλιέργεια στις Πεδινές Περιοχές του Νομού Καρδίτσας.
Προβλήματα και Προοπτικές Αναπτυξιακής Παρέμβασης**

Γεωργία Ράπτη, Γεωπόνος

Επιτροπή Παρακολούθησης:

Καθηγήτρια Ε. Παναγιωτάτου (επιβλέπουσα), Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Καθηγητής Δ. Δαμιανός, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αν. Καθηγήτρια Δ. Διακουλάκη, Σχολή Χημικών Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη για το σύνολο της Ελληνικής Επικράτειας, με την έντονη ποικιλομορφία του γεωγραφικού χώρου, αποτελεί ζητούμενο για πάνω από 30 χρόνια. Η ανάπτυξη αυτή συνδέθηκε, κυρίως, με την αύξηση της αγροτικής παραγωγής και παραγωγικότητας και την αντιμετώπιση χρονιζόντων παθογενειών της ελληνικής γεωργίας, οι οποίες αποτελούσαν τροχοπέδη στην προσπάθεια αυτή.

Οι έντονες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις που σημάδεψαν τη χώρα τα χρόνια μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η έλλειψη οικονομικών πόρων καθώς και εθνικού σχεδιασμού και οράματος για την αντιμετώπιση ζητημάτων όπως η γήρανση και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της υπαίθρου, η εξωτερική και εσωτερική μετανάστευση, η αποψίλωση των αγροτικών περιοχών από νέους και η αυτάρκεια της χώρας σε γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα, επέτειναν το όλο πρόβλημα.

Κάτω από αυτό το απαισιόδοξο πρίσμα, η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981 και η έναρξη εφαρμογής της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, με τις σημαντικές εισροές κοινοτικών πόρων, δημιούργησε ευρύτατο ενθουσιασμό και ανακούφιση στα αγροτικά στρώματα και τους ιθύνοντες: κοινή προσδοκία ήταν η ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου του αγροτικού πληθυσμού, ο εκσυγχρονισμός των υποδομών και, κυρίως, το τέλος της εποχής των «ισχνών αγελάδων».

Σήμερα, μετά από μια και πλέον εικοσαετία εφαρμογής (και διαχείρισης) της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), στη χώρα μας, τα αποτελέσματά της είναι εμφανή, σε

ευρωπαϊκό αλλά και εθνικό επίπεδο: ορατή είναι η βελτίωση των αγροτικών εισοδημάτων και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της υπαίθρου καθώς και η βελτίωση της φυσικής και κοινωνικής υποδομής των αγροτικών περιοχών. Ωστόσο, δεν μπορεί να παραβλεφθεί αβασάνιστα η αρνητική επιρροή της στη μείωση των δαπανών για επενδύσεις διαρθρωτικού χαρακτήρα, τη μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας σε κοινοτικό επίπεδο, τη μεταφορά σημαντικών ποσών προς τη φυτική παραγωγή σε βάρος της ζωικής, την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγροτικών συναλλαγών και τέλος την ανισομερή κατανομή των επιδοτήσεων με «προτιμησιακή μεταχείριση» των αγροτών των πεδινών περιοχών, εις βάρος εκείνων των ορεινών και μειονεκτικών.

Οι κοινοτικές επιδοτήσεις μπορεί -αναμφίβολα, όπως προκύπτει από την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων- να απάλειψαν τις «ισχνές αγελάδες», δεν κατευθύνθηκαν, όμως, και στην επιχειρηματική βελτίωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, στην υιοθέτηση σύγχρονων συστημάτων παραγωγής που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς και τις διατροφικές ανάγκες των καταναλωτών ή στην επαγγελματική κατάρτιση των αγροτών αλλά μονομερώς προς επενδύσεις σε ακίνητα και αγορά προϊόντων κατανάλωσης, αφήνοντας την αναπτυξιακή προσπάθεια σε δεύτερη μοίρα.

Ο δευτερογενής τομέας δεν επωφελήθηκε της αύξησης της παραγωγής με ζητούμενο την αύξηση της προστιθέμενης αξίας για κάθε περιοχή, το εμπορικό ισοζύγιο στα ζωικά προϊόντα είναι μονίμως ελλειμματικό, η πολυαπασχόληση (στη πλειονότητα των πεδινών περιοχών) είναι υποτονική.

Επιπλέον, οι αγρότες δεν προετοιμάσθηκαν για το τέλος των κοινοτικών ενισχύσεων και οι εκάστοτε ιθύνοντες σιωπούσαν και «κώφευαν στα κελεύσματα των καιρών», με αποτέλεσμα την ανυπαρξία σχεδιασμού μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής αναδιάρθρωσης του παραγωγικού συστήματος της χώρας που θα εξασφάλιζε απασχόληση και οικονομική αυτονομία στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών.

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία προσπαθεί να διερευνήσει τη στρεβλή διαχείριση -από όλους τους ενεχόμενους- της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στην εξέλιξη και επέκταση μιας καλλιέργειας, εκείνης του βαμβακιού, που έθρεψε μεγάλες προσδοκίες, δημιούργησε υψηλά εισοδήματα αλλά τελικά έσπειρε την απογοήτευση και την ανησυχία για το μέλλον στην πλειονότητα των παραγωγών των πεδινών περιοχών και συγκεκριμένα εκείνων της πεδιάδας της Καρδίτσας. Η παρούσα, επιπλέον, μελετά την κυριαρχία της βαμβακοκαλλιέργειας και την αλληλεπίδρασή της στην οργάνωση της ζωής, το βιοτικό και πολιτιστικό επίπεδο, στην απασχόληση και την επιχειρηματικότητα των κατοίκων στη συγκεκριμένη περιοχή των έξι πεδινών Δήμων του Νομού Καρδίτσας και προτείνει βιώσιμες εναλλακτικές για τη σταδιακή μερική αναδιάρθρωση της βαμβακοκαλλιέργειας.

Η επικέντρωση της μελέτης σε συγκεκριμένη περιοχή στοχεύει στη διατύπωση υλοποιήσιμων, αποτελεσματικών προτάσεων που θα προέρχονται από τη μελέτη της αναπτυξιακής χαρτογράφησης της περιοχής και θα συνδέουν τα ιδιαίτερα χωρικά χαρακτηριστικά και συγκριτικά πλεονεκτήματα της με εξειδικευμένες αναπτυξιακές προτάσεις, δηλαδή **αναγνωρίζει την ανάγκη χωρικής διάστασης της ανάπτυξης.**

Η εργασία χωρίζεται σε 4 κεφάλαια, στα οποία αναλύεται το θέμα της, δηλαδή η διερεύνηση της υπόθεσης ότι η επέκταση της βαμβακοκαλλιέργειας σε μονοκαλλιέργεια δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στην υπό μελέτη περιοχή και προτείνεται Επιχειρησιακό Σχέδιο αντιμετώπισής τους. Ειδικότερα:

Στο 1^ο Κεφάλαιο γίνεται μία χρονολογική αναδρομή στην εφαρμογή της ΚΑΠ γενικά (με επικέντρωση στην εφαρμογή της στην καλλιέργεια βαμβακιού), στην εφαρμοσθείσα εθνική πολιτική αλλά και τις διαπραγματεύσεις στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και δίνονται στοιχεία για την εξέλιξη της βαμβακοκαλλιέργειας σε εθνικό επίπεδο.

Στο 2^ο Κεφάλαιο διατυπώνεται η υπόθεση εργασίας και ο στόχος της μελέτης, παρουσιάζεται ο τρόπος αντιμετώπισης του θέματος μέσω της αναπτυξιακής χαρτογράφησης της υπό μελέτη περιοχής και γίνεται αναφορά στα στατιστικά στοιχεία, η μελέτη των οποίων οδηγεί στη διαμόρφωση της εικόνας της περιοχής, πάντα σε συνάρτηση με την εξέλιξη της βαμβακοκαλλιέργειας.

Μετά την επισταμένη ανάλυση του προφίλ της περιοχής, στο **3^ο Κεφάλαιο** ακολουθεί η διαπίστωση και κωδικοποίηση του προσανατολισμού της (των ισχυρών και αδύνατων σημείων της) μέσω μιας SWOT analysis και η παρουσίαση του εξωτερικού περιβάλλοντος (μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, εξελίξεις στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και απελευθέρωση αγορών, διεύρυνση Ευρωπαϊκής Ένωσης, κ.ά.) που αποτελούν τις εν δυνάμει ευκαιρίες αλλά και απειλές για την αναπτυξιακή κατεύθυνση της περιοχής αναφοράς.

Ακόμα, καταγράφονται οι συναντήσεις της γράφουσας με τους φορείς της περιοχής, όπου περιλαμβάνονται οι απόψεις τους για την υφιστάμενη κατάσταση και τις προοπτικές της περιοχής ευθύνης τους (αναφορικά με τους Δημάρχους) καθώς και τις ενέργειές τους για το ξεπέρασμα της κρίσης.

Στο 4^ο και τελευταίο **Κεφάλαιο** της εργασίας δομείται το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα (Επιχειρησιακό Σχέδιο), που βασίζεται στα κεφάλαια 2-3 και αντλεί την θεωρητική υποδομή από τα διδαχθέντα στο πρόγραμμα μαθήματα, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τις έννοιες της ανάπτυξης και της αλληλεξάρτησης ανάπτυξης και περιβάλλοντος. **Το Επιχειρησιακό Σχέδιο είναι χωρικά βελτιστοποιημένο, δηλαδή για τις προτεινόμενες επενδυτικές - αναπτυξιακές ενέργειες έχει ληφθεί υπ' όψη η χωρική διάρθρωση της περιοχής μελέτης, ενώ η κατάταξή τους γίνεται με βάση την προτεραιότητα κάθε μέτρου στον εν λόγω Δήμο της περιοχής.**

Κατά την ολοκλήρωση της εργασίας, καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε οι αναπτυξιακές παρεμβάσεις που διατυπώνονται να είναι όσο το δυνατόν πιο κοντά στο χώρο για τον οποίο προορίζονται, γεγονός που οδηγεί πολλές φορές στη διαπίστωση ότι η βέλτιστη προτεινόμενη λύση είναι πρακτική του παρελθόντος που εγκαταλείφθηκε.